

-Program Národní a kulturní identity (NAKI)
Projekt VaV MK ČR DG16P02M034 Identifikace a prezentace památkového potenciálu
historické kulturní krajiny České republiky

Specializovaná mapa s odborným obsahem
**Identifikace kulturně historických hodnot jednotky
historické kulturní krajiny**

Historická kulturní krajina Chroustovice

Průvodní zpráva k výsledku

Předkladatel výsledku:

Mendelova univerzita v Brně
Zahradnická fakulta
Valtická 337, 691 44 Lednice
Národní památkový ústav, s.p.o.
Valdštejnské náměstí 3/162, 118 01 Praha 1

Hlavní řešitel (autor - garant výsledku):

doc. Dr. Ing. Alena Salašová (MENDELU)

Spoluřešitelé (spoluautoři)

Ing. Hana Matějková, Ing. Jozef Sedláček, Ph.D., Ing. Ondřej Šesták, Ing. Daniel Matějka,
Ph.D., Ing. Markéta Flekalová, Ph.D. (všichni MENDELU)

Výstup byl zpracován v rámci řešení II. etapy projektu, jejímž cílem je identifikace a dokumentace památkově hodnotných segmentů, struktur a prvků vybraných částí jednotky historické kulturní krajiny typu „esteticky kultivovaná krajina“.

Lednice - září 2018

I) Cíl výsledku specializovaná mapa s odborným obsahem

Cílem předkládané specializované mapy s odborným obsahem, je identifikace kulturně historických hodnot souvisejících s komponovanou kulturní krajinou typu esteticky kultivovaná, podtypu geometricky uspořádaná krajina. Specializovaná mapa byla vypracována v návaznosti na tvorbu metodiky identifikace typologických jednotek historické kulturní krajiny ČR, která je dalším z pronovaných výstupů projektu DG16P02M034 Identifikace a prezentace památkového potenciálu historické kulturní krajiny České republiky. Úkolem specializované mapy s odborným obsahem je verifikovat možnosti vymezení jednotek historické kulturní krajiny a jejich typů a podtypů v rámci ČR na základě podrobného zpracování modelového území.

Specializovaná mapa s odborným obsahem je rozbořením komponované krajiny Chroustovic formované ve druhé polovině 18. století. Výsledkem rozboru je identifikace nejenom všech památkově a kompozičně významných jevů a hodnot krajiny, ale zejména vymezení základní struktury a typu použité kompoziční formy jako podklad pro identifikaci typu/podtypu historické kulturní krajiny (dále HiKK).

Cílem zpracované specializované mapy je a) vymezení jednotky historické kulturní krajiny dle navrhované metodiky; b) identifikace znaků jednotky historické kulturní krajiny dle navržené metodiky; c) na základě analýzy znaků potvrzení zařazení jednotky do typu historické kulturní krajiny.

II) Vlastní popis výsledku

Předložená specializovaná mapa s odborným obsahem „Identifikace kulturně historických hodnot jednotky historické kulturní krajiny. Historická kulturní krajina Chroustovice“ je původním výsledkem výzkumu. Tvorba specializované mapy je založena na ověření metodiky identifikace typologických jednotek historické kulturní krajiny a identifikaci znaků historické kulturní krajiny, která je vyvíjena stejným výzkumným teamem. Jde tedy o inovativní, nově vyvíjenou metodu vymezení historických kulturních krajin České republiky, která je prostřednictvím specializované mapy ověřována a konkretizována, včetně její využitelnosti v památkové péči. Identifikace kulturně-historických znaků krajiny, vyhodnocení jejich vztahu k typologické jednotce a zakres

relevantních znaků a hranice typologické jednotky ve specializované mapě jsou tedy původními výsledky výzkumu.

Zásadním inovativním vkladem řešitelského teamu je identifikace a interpretace znaků historické kulturní krajiny s ohledem na potenciální předmět ochrany, jíž má být komponovaná krajina ve vymezeném typu „esteticky kultivovaná“, podtypu geometricky uspořádaná krajina.

Výsledkem původního výzkumu je identifikace kulturně-historických hodnot historické kulturní krajiny v modelovém příkladu krajiny Chroustovic a jejich zakreslení do předložené specializované mapy, včetně vymezení hranic jednotky historické kulturní krajiny. Východiskem výzkumu byla obsáhlá vědecká rešerše děl, která se věnují a) vývoji krajinných kompozic a b) vývoji krajiny v okolí Chroustovic. Rešerše byla následována podrobným terénním průzkumem s cílem identifikovat existující, torzální i již zaniklé fenomény v krajině, které vznikly v souvislosti s klasicistní krajinnou kompozicí. Vzhledem ke kategorii komponované krajiny bylo důležité i zmapování nehmotných jevů, zejména vizuálních a symbolických vztahů v krajině. Výsledek rešerše a terénního průzkumu je interpretován ve specializované mapě, která tak je původním výsledkem výzkumu.

Předmětem a cílem výzkumu byla identifikace kulturně-historických hodnot krajiny a prostorových vztahů v krajině, které jsou podstatou esteticky kultivované krajiny. Byla vytvořena databáze identifikovaných kulturně-historických hodnot krajiny v prostředí GIS a na základě koncentrace nalezených jevů navržena hranice vymezené jednotky historické kulturní krajiny. Všechny zjištěné skutečnosti byly zakresleny do specializované mapy s odborným obsahem, která tak je původním výsledkem výzkumu.

Na základě podrobného studia historické podoby a vývoje krajiny Chroustovic a srovnávací kartografické studie, byly identifikovány:

- *objekty*, které byly zapojené do klasicistního kompozičního schématu krajiny. Upřesněny byly nejenom základní půdorysné tvary objektů a jejich lokace v krajině, ale i jejich tvarosloví a vnitřní uspořádání. Neexistující stavební objekty byly domodelovány virtuálně v 3D prostoru (zámek Chroustovice, Neulust);
- *kompoziční prostorové vztahy*, které vznikly záměrnou lokací objektů na pohledové, osové nebo symbolické kompoziční linie nebo vznikly jejich záměrným vnitřním uspořádáním ve vazbě na další objekty kompozice.

Objekty a vztahy mezi nimi pak vytváří základní kompoziční schéma krajiny. Identifikované kompoziční schéma, jeho hranice, popis a přesné georeferencování v prostředí

GIS je původním výsledkem výzkumu a tvoří základní obsah specializované mapy. Všechny objekty a kompoziční vztahy vyznačené v mapě byly zpracovány do databáze objektů v rámci GIS formátu této mapy. Byl zpracován přehled identifikovaných typů objektů, které tvoří obsah specializované mapy, včetně jejich definice. Databáze objektů včetně jejich georeferencování a grafického zpracování je původním výsledkem tohoto výzkumu.

Současná podoba kompozičního schématu a jeho stav byly ověřovány následným pozemním terénním průzkumem a leteckým průzkumem za použití dronu. Cílem terénního šetření bylo:

- a) prověřit existenci historických objektů tvořících krajinnou kompozici;
- b) prověřit existenci původních kompozičních vazeb;
- c) vyhodnotit stávající stav kompozice.

Výsledky terénního šetření jsou vyznačeny ve specializované mapě. Objekty (stavební, zahradní, krajinné) a kompoziční vazby jsou v mapě rozlišeny na stávající a zaniklé.

Metodika práce na specializované mapě vychází ze schváleného postupu řešení projektu a naplňuje metodiku II. etapy „Identifikace a dokumentace památkově hodnotných segmentů, struktur a prvků vybraných částí historických kulturních krajín.“ V první řadě došlo k výběru a pracovnímu vymezení modelového území, které by naplňovalo kategorii komponované krajiny dle kategorizace historických kulturních krajín UNESCO.

Následně byla provedena podrobná vědecká rešerše odborné literatury a vybraných, zejména mapových pramenů. Excerptovány byly rovněž veřejně dostupné databáze, zejména seznam nemovitých kulturních památek a národních kulturních památek. Informace získané z rešerše a pramenů byly excerptovány do pracovní databáze znaků historické kulturní krajiny modelového území. Rešerše byla zaměřena zejména na rekapitulaci vývoje komponované krajiny Chroustovic, určení skladebních prvků kompozice a jejich popis.

Dalším krokem byla tvorba pracovní mapy jakožto podkladu pro terénní průzkum. Pracovní mapa obsahovala zobrazené znaky historické kulturní krajiny identifikované v předešlé rešerši (skladební části kompozice a prostorové vztahy mezi nimi). Zároveň byly stanoveny pracovní hranice zájmového území tak, aby zahrnuly identifikované znaky historické kulturní krajiny a aby území bylo logicky uzavřeno (průběh hranic korespondoval s hranicemi panství, komunikacemi nebo vodními toky).

Následoval terénní průzkum, při němž byla pořízena identifikace a podrobná dokumentace památkově hodnotných částí a struktur (znaků) historické kulturní krajiny

modelového území. Rovněž byl ověřován, zpřesňován a doplňován obsah pracovní mapy, aby došlo k podchycení potenciálního předmětu ochrany v modelovém území. Některé zaniklé prvky kompozice byly pro potřeby identifikace a interpretace kompozičních vztahů modelovány v 3D zobrazení (Neulust).

Na podkladě důkladné vědecké rešerše a terénního průzkumu bylo přistoupeno k tvorbě výsledné specializované mapy s odborným obsahem. Mapa byla vytvořena v prostředí programu ArcGIS zanesením výsledků rešerší doplněných o informace z terénního průzkumu na podkladovou vrstvu ZABAGED® 1:10 000 a DMR5G od ČÚZK.

Výše uvedený postup se ukázal jako nosný pro identifikaci typologických jednotek a jejich znaků v rámci připravované metodiky identifikace typologických jednotek historické kulturní krajiny ČR. Rozbor kompozice krajiny Chroustovic prokázal její zařazení do podtypu geometricky uspořádané krajiny esteticky kultivované.

III) Návrh využití výsledku

Specializovaná mapa Identifikace kulturně historických hodnot jednotky historické kulturní krajiny - Historická kulturní krajina Chroustovice, může být poskytovatelem využita na několika úrovních. Může sloužit jako východisko pro další metodickou práci v oblasti péče a prezentace historické kulturní krajiny. Je odborným podkladem pro kvalifikované rozhodování poskytovatele a jeho odborných orgánů (NPÚ), orgánů státní správy (zejména památkové péče) a samosprávy. Mapa poskytuje ucelenou informační bázi pro vlastníky, správce a uživatele hodnoceného území. Může být také využita jako podklad pro zadavatele, pořizovatele a projektanty územně plánovací dokumentace a dalších plánů v oblasti ochrany a rozvoje území. Neméně důležitá je možnost využít mapu jako informační zdroj pro odbornou i laickou veřejnost. Mapa bude veřejně přístupná na internetových stránkách projektu <http://www.hikk-naki.cz/>.

IV) Seznam použité související literatury

Použité mapové služby

ČÚZK (2018). Katastrální mapy [webová mapová služba WMS]. [1:2000]. [vid. 15. 8. 2018]. Dostupné z: <http://services.cuzk.cz/wms/wms.asp>

ČÚZK (2018). Ortofoto [webová mapová služba WMS]. [1:2000]. [vid. 15. 8. 2018].
Dostupné z: http://geoportal.cuzk.cz/WMS_ORTOFOTO_PUB/WMSservice.aspx

NPU (2018). C1 Identifikace objektů paGIS. [webová mapová služba WMS].
[1:10000]. Dostupné z: <http://mapy.npu.cz/ArcGIS/rest/services/WMS/uzident/MapServer>.

ČÚZK. IMAGE služba Esri ArcGIS Server - DMR 5G [veřejná služba pro využití
datové sady Digitální model reliéfu České republiky 5. generace (DMR 5G)]. Dostupné z
<http://ags.cuzk.cz/arcgis2/rest/services/dmr5g/ImageServer>

Mapové podklady

Archiválie Ústředního archivu zeměměřictví a katastru. Indikační skici a císařské povinné
otisky stabilního katastru 1:2 880 – Čechy © Český úřad zeměměřický a katastrální

Archiválie Státního oblastního archivu v Zámrsku.

Mapy 1. vojenského mapování - <http://oldmaps.geolab.cz> © 1st Military Survey, Section No.
xy, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna. © Laboratoř geoinformatiky
Univerzita J.E. Purkyně - <http://www.geolab.cz>. © Ministerstvo životního prostředí
ČR - <http://www.mzp.cz>

Mapy 2. vojenského mapování - <http://oldmaps.geolab.cz> © 2nd Military Survey, Section No.
xy, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna. © Laboratoř geoinformatiky
Univerzita J.E. Purkyně - <http://www.geolab.cz>. © Ministerstvo životního prostředí
ČR - <http://www.mzp.cz>

Mapy 3. vojenského mapování - <http://oldmaps.geolab.cz> © Mapová sbírka Univerzity
Karlovy - <http://www.natur.cuni.cz/mapcol/>

Památkový katalog. Portál integrovaného informačního systému památkové péče.
<http://pamatkovykatalog.cz/>

Virtuální mapová sbírka historických map <http://www.chartae-antiquae.cz/cs/maps/>

Literatura

Čížek, J. (1986): Hrady a zámky v Čechách. Ilustroval Petr CHOTĚBOR. Praha: Olympia.

Dobrkovský, F. (1976): Obnova zámecké zahrady v Chroustovicích. Záhradnictvo. Bratislava
1976/10, s. 470-472.

Hrubá, T. (2003): Památky zahradního umění a kulturní krajina severních Čech: Doksany a
kněžna Teresie Poniatovská – Kinská. Praha: Agentura BONUS. ISBN 80-86802-01-
9.

- Jetmar, V. a kol. (1931): Vysokomýtsko. Vlastivědné čtení o okrese vysokomýtském a skutečském.
- Kořístka, A. (2018): Možnosti využití nových technologií zobrazování krajiny v prostorovém plánování. Modelové území Chroustovice. Diplomová práce. Lednice: ZF MENDELU. 81 s.
- Kuča, K. (2011): Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Libri. ISBN 978-80-85983-16-6.
- Kučová, V., Dostálek, J., Ehrlich, M., Kuča, K., Pacáková, B. (2014): Metodika tvorby standardizovaného záznamu krajinné památkové zóny. Certifikovaná metodika. Osvědčení č. 46 MK ČR, č.j. MK 38166/2015 OVV ze dne 24.6.2015. Praha: NPÚ, 136 s. ISBN 978-80-7480-022-1.
- Kulišťáková, L. (ed.) et al. Metodika identifikace komponovaných krajín. Certifikovaná metodika. Osvědčení č. 7/2014, Sp.zn. MK-S 5138/2013 OVV, vydáno 22.4.2014. Brno: MENDELU, 32 s.
- Pacáková-Hošťálková, B., Petruš, J., Riedl, D., Svoboda, A.M. (1999) Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. 1. vyd. Praha: Libri. 521 s. ISBN 80-85983-55-9.
- Svoboda, A. (1997) Krajinné dědictví – konference ICOMOS-IFLA: Kněžna Teresa Poniatowska-Kinská a její zásluhy o krajinářství. ICOMOS-IFLA. Praha.
- Švec, Jiří (2007) Zámek Chroustovice v době barokní. Brno. Diplomová práce. Masarykova univerzita.

Internetové zdroje

- Adámek, K. Království české VI.: Východní Čechy, část druhá [online]. Praha, 1914 [cit. 2017-10-10]. Dostupné z: https://archive.org/stream/krlovstvesk06broduoft/krlovstvesk06broduoft_djvu.txt
- Anton Johann Venuto – obrazy a veduty kolem roku 1830. [cit. 2018-08-08]. Dostupné z: <https://www.hrady-zriceniny.cz/s-venuto.htm>

V) Seznam publikací, které předcházely výsledku Specializovaná mapa s odborným obsahem

- Ehrlich, M. (ed.) et al. Metodika identifikace typologických jednotek historické kulturní krajiny ČR. Pracovní koncept, srpen 2018.

Weber M., Ehrlich M., Salašová A., Vorel I. et al. (2017): Identifikace a prezentace památkového potenciálu historické kulturní krajiny České republiky, ms. [Periodická průběžná zpráva o průběhu projektu DG16P02M034; depon in: knihovna VÚKOZ, v. v. i., Průhonice].

Kořistka, A. (2018): Možnosti využití nových technologií zobrazování krajiny v prostorovém plánování. Modelové území Chroustovice. Diplomová práce, vedoucí A. Salašová. Lednice: ZF MENDELU. 81 s.

VI) Datové přílohy na CD

- (1) Specializovaná mapa s odborným obsahem Identifikace kulturně historických hodnot charakteristických celků historické kulturní krajiny: Historická kulturní krajina Chroustovice, mapový list (elektronická verze) ve formátu *.pdf
- (2) Elektronická verze mapy ve formátu *.mxd, pro verzi ArcGIS desktop 10 a 10.5
- (2) Složka souborů SHP obsahující soubory *.shp včetně přidružených souborů *.dbf, *.sbn, *.sbx, *.prj, *.shx, přičemž soubory *.dbf obsahují výčet a popis sledovaných jevů.
- (4) Geodatabáze výše uvedených dat ve formátu .gdb
- (5) Specializovaná mapa s odborným obsahem Identifikace kulturně historických hodnot jednotky historické kulturní krajiny - Historická kulturní krajina Chroustovice, textová část ve formátu *.doc, *.pdf
- (6) Specializovaná mapa s odborným obsahem Identifikace kulturně historických hodnot jednotky historické kulturní krajiny - Historická kulturní krajina Chroustovice. Průvodní zpráva k výsledku ve formátu *.doc, *.pdf

Formát dat:

Data geografické databáze byla digitalizována v jednotlivých vrstvách do vektorového formátu shp (ShapeFile). Ke každé vrstvě je připojena databáze ve formátu dbf. Jednotlivé mapové přílohy jsou uloženy jako mapové soubory ve formátu mxd. Uživatel může použít také geodatabázi ve formátu .gdb, jež je součástí složky Geodatabáze. Mapové přílohy jsou poskytnuty také ve formátu pdf.

Souřadnicový systém:

Data geografické databáze jsou uložena v souřadnicovém systému S-JTSK.

Struktura databáze jednotlivých vrstev map, formát dbf:

Typ (text, 50 znaků): Nabývané hodnoty dle katalogu jevů.

Rozloha (číslo, double): Udává se v hektarech, generuje se pomocí ArcGIS.

Název (text): Nabývané hodnoty dle názvu konkrétní jednotky daného jevu

Popis (text, 200 znaků): Slovní popis jevu.

Existence (text, 3 znaky): Nabývané hodnoty: ano, ne. Rozlišuje prvky existující, zaniklé (přemístěné)

Funkce (text, 10 znaků): Nabývané hodnoty: funkční, nefunkční a negativní, platí pouze pro jevy „Krajinná dominanta“ a „Místo významné veduty“.

délka (číslo, double): Nabývané hodnoty v metrech, pouze u liniových prvků, generuje se pomocí ArcGIS.

Rozsah (číslo, integer): Nabývané hodnoty v úhlových stupních: 90, 180, 270, 360. Udává výšeč zabíraného pole pozorovatele. Platí pouze pro jevy „Místo významné veduty“ a „významný vyhlídkový bod“.

Směr (text, 3 znaky): Nabývané hodnoty v úhlových stupních, udává směr pohledu pozorovatele, platí pouze pro jevy „Místo významné veduty“ a „Významný vyhlídkový bod“.